



**Varietats tradicionals
catalanes d'enciam**

Un projecte realitzat per:



Amb el suport de:



Generalitat de Catalunya
**Departament d'Agricultura,
Ramaderia, Pesca i Alimentació**



**Fons Europeu Agrícola de
Desenvolupament Rural:**
Europa inverteix en les zones rurals

Aquesta actuació forma part del projecte “Lactucae: assajos demostratius de varietats tradicionals i millorades d'enciam”, finançat a través de l'Operació 01.02.01 del PDR de Catalunya 2014-2020.



Varietats tradicionals catalanes d'enciam

L'enciam (*Lactuca sativa* L.) és, en volum de producció, la tercera hortalissa més important a Catalunya, després del tomàquet (*Solanum lycopersicum* L.) i la ceba (*Allium cepa* L.). Es tracta d'una espècie cultivada des de temps immemorials a la nostra zona, que pot ser considerada un centre de diversificació. De fet a la nostra geografia trobem l'enciam bord (*Lactuca serriola* L.) (sin. *enciam de bosc, rascanuvis*), parent silvestre de l'espècie domesticada, i que creix per tota la geografia catalana als marges dels camps de conreu. Al nostre territori el seu cultiu es pot realitzar durant tot l'any, per bé que durant els mesos de més fred (desembre-febrer) les plantes tendeixen a aturar el creixement vegetatiu. La part consumida és la fulla tendra, principalment en amanides, essent un ingredient essencial de la dieta mediterrània. No obstant, en d'altres zones del món també es consumeix la tija, generalment bullida o fregida, així com els primers agricultors utilitzaven les llavors per extreure'n olis.

Fruit de la co-evolució entre la diversitat genètica de l'espècie cultivada i els agrosistemes

que trobem al nostre territori, al llarg de més de 2.000 anys d'història (les primeres cites del seu cultiu són del Regne Mitjà d'Egipte, fa 4.500 anys), s'ha generat una diversitat de varietats tradicionals important, les quals encara són conservades pels pagesos. De fet, quan realitzem col·lectes de germoplasma pel territori, l'enciam, el tomàquet, la mongeta o la carbassa són les espècies que es troben més a les mans dels pagesos. Varietats com l'enciam del sucre, l'enciam negre de Vilafranca, l'enciam dels tres ulls o l'enciam cua d'oreneta són encara presents als horts, tot i que generalment són cultivats per auto-consum i rara vegada arriben als mercats.

Conservar aquesta diversitat genètica és un objectiu prioritari, entenent-la com un llegat cultural de primer ordre, però també com un recurs essencial de la nostra seguretat alimentària. Aquest document conté les dades de caracterització de diferents varietats tradicionals i millorades d'enciam emmagatzemades al Banc de Germoplasma de la Fundació Miquel Agustí/Escola Superior d'Agricultura de Barcelona.



Condicions experimentals

Localització del cultiu:

Parc UPC - Agròpolis (Universitat Politècnica de Catalunya, Viladecans) UTM: 41°17'19.0"N 2°02'43.4"E

Cicles de cultiu:

Hivern: transplantament 11/2/2019

Primavera: transplantament 04/04/2018

Maneig del cultiu:

Els enciams es van plantar sobre encoixinat plàstic de color negre i amb reg per degoteig. Es va seguir un disseny amb dos blocs aleatoritzats. Per a cada varietat i a cada bloc es van plantar 16 enciams a portell separats per 30 centímetres. El maneig del cultiu es va realitzar seguint les recomanacions de la Producció Integrada.

Taula 1. Característiques del sòl on es van realitzar els assajos.

Anàlisi	Resultat i unitats
Humitat 105°C	1.49%
pH (ext. 1:2.5 H ₂ O)	8.75
Conductivitat elèctrica 25°C (ext. 1:5 H ₂ O)	0.202 dS/m
Matèria orgànica (Walkley Black)	1 %s.m.s.
Nitrogen-Nítric (N-NO ₃)	2.6 mg/Kg s.m.s.
Fòsfor (Olsen)	21 mg/Kg s.m.s.
Potassi (ext. acetats amònic)	377 mg/Kg s.m.s.
Calci (ext. acetats amònic)	7511 mg/Kg s.m.s.
Magnesi (ext. acetats amònic)	408 mg/Kg s.m.s.
Sodi (ext. acetats amònic)	126 mg/Kg s.m.s.



Rendiment en cycle d'hivern i primavera

Taula 1. Producció bruta i producció neta de les diferents varietats tradicionals i millorades d'enciam cultivades a Catalunya. Les entrades senyalades en groc no es van adaptar als cicles de cultiu estudiats. Els valors representen la mitjana de 5 repeticions i la desviació estàndard de la mitjana.

Codi	Nom de la varietat	Origen	Tipus varietal	Cicle de primavera		Cicle d'hivern	
				Pes brut (g)	Pes net (g)	Pes brut (g)	Pes net (g)
LS003	Mathix	Modern	Fulla de roure	174,87 ± 39,74	114 ± 25,20	174.88±39	114±25.19
LS004	Rutilai	Modern	Fulla de roure	255,75 ± 58,71	167,5 ± 43,29	255.75±57.03	167.5±37.02
LS006	Enciam negre	Tradicional	Llarg	710,12 ± 223,11	467,25 ± 151,06	710.13±158.36	467.25±103.26
LS008	Enciam d'hivern	Tradicional	Llarg	461,625 ± 195,4	314,87 ± 139,45	461.63±102.94	314.88±69.59
LS009	Enciam negre borratger	Tradicional	Llarg				
LS010	Enciam francès	Tradicional	Fulla de roure	545,75 ± 87,80	438,37 ± 78,99	545.75±121.7	438.38±96.88
LS022	Arena	Modern	Meravella	593,25 ± 126,55	477,5 ± 90,11	593.25±132.29	477.5±105.53
LS024	Novelsky	Modern	Meravella	265,75 ± 88,28	174,12 ± 66,68	564.63±125.91	451.25±99.73
LS025	Conuai	Modern	Fulla de roure	564,63 ± 56,23	451,25 ± 38,77	265.75±59.26	174.13±38.48
LS026	Cua d'oreneta	Tradicional	Fulla de roure				
LS028	Carxofet	Tradicional	Llarg				
LS030	Negre de Reus	Tradicional	Llarg	757,13 ± 230,41	422,125 ± 106,96	757.13±168.84	422.13±93.29
LS041	Enciam llarg blanc	Tradicional	Llarg	861,75 ± 139,05	636,25 ± 163,42	861.75±192.17	636.25±140.61
LS042	Enciam llarg blanc	Tradicional	Llarg				
LS043	Enciam del sucre	Tradicional	Llarg	458 ± 80,66	272,87 ± 47,05	458±102.13	272.88±60.31
LS044	Enciam maravilla	Tradicional	Meravella	684 ± 84,81	539,87 ± 92,08	684±152.53	539.88±119.31
LS045	Enciam maravilla	Tradicional	Meravella	779,12 ± 147,14	645,5 ± 106,45	779.13±173.75	645.5±142.66
LS046	Enciam de carxofeta	Tradicional	Trocadero	189,38 ± 62,27	124,75 ± 50,94	189.38±42.23	124.75±27.57
LS047	Enciam blanc	Tradicional	Llarg	1082,83 ± 157,51	878 ± 88,05	1082.83±241.47	878±194.04
LS043	Enciam del Sucre	Tradicional	Llarg	721,25 ± 115,75	385,75 ± 69,49	458±102.13	272.88±60.31
	Kiprien	Modern	Fulla de roure	444,25 ± 128,22	324,125 ± 120,86		
LS072	Enciam dels 3 ulls	Tradicional	Llarg	737,43 ± 155,98	557,14 ± 119,16		
	Francesca	Modern	Llarg	1162,14 ± 294,09	896 ± 197,8		



 **Fundació
Miquel Agustí**



www.fundaciomiquelagusti.cat

Fundació Miquel Agustí – Escola Superior d’Agricultura de Barcelona – Carrer Esteve Terrades, 8, Edifici D4,
Campus del Baix Llobregat, 08860 Castelldefels – e-mail: recerca@fundaciomiquelagusti.cat – Tel.: 93 552 12 28